№ 21 ԹԷՀՐԱՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍ 19

1896

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԹԷՀՐԱՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍ 19 № 21

ԱՍՏՂ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Հրատարակւում է ամեն չորեքշաբթի օրերը

Տարեկան գինն է Թէհրանում 12 ղրն. վեցամսեան 6 ղ. Պարսկաստանի օտար քաղաքները 15 ղ. վեցամսեան 8 ղ. Ռուսաստան 3 րուբլի. վեցամսեան 2 րուբլի. Օտար երկիրները 8 ֆրանկ. վեցամսեան 5 ֆրանկ: Հասցէ Teheran Rédaction ASTGH-ARBVELAN

«ԱՍՏՂ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆԻ» Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր բացի կիրակի եւ տօն օրերն:

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով. իւրաքանչիւր բառին 1 շահի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դժոխքը մեր աչքի առաջն է. Հայկական հարց. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Թէհրանից. Նամակ Համադանից. Նամակ Սալմաստից. Նամակ Եգիպտոսից. Նամակ խմբագրութեան. Հերքում. Ներքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. Աստղ-Արեւելեանի պատասխան. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ Դիլլոնի նամակը.

ԴԺՈԽՔԸ ՄԵՐ ԱՉՔԻ ԱՌԱՋՆ Է

Յաճախ տեսնվում է որ, որեւէ քահանայ կամ կրօնական, եկեղեցու ճակատից իւր քաղաքակրթութեան աչք խառնում է հեռաւոր սարսափեցնող խօսքերը. այն արքայութիւն եւ դժոխքը որ Ամենակալը պատրաստել է մեզ համար եւ այլն.... այդ խօսքերովը նա ուզում է հաւատացնել ժողովրդին որ այդ երկու հակապատկեր յաւիտենական բնակարաններն անտեսանելի են եւ թէ մարդս մինչեւ չմեռնի չպիտի կարողանայ դրանցից եւ ոչ մէկը տեսնել.... Այս այդ հաւատ եւ համոզումը կարող են ունենալ, այլ քրիստոնեայ ազգեր, որոնք այսօր, ապրում են բարօրութեան, անդորրութեան եւ ապահովութեան արքայութեան մէջ եւ կարող են հաւատալ թէ այդպիսի մի քաղցր օրերից յետոյ թերեւս գոյութիւն ունենայ, դժոխք անունով մի այլ տեղ, պատժելու համար այն բոլորը, որ իրենց շնորհւած բարութիւնները ի չարս գործածեցին եւ նենգեցին իրենց բարերարին... Սակայն հայերիս համար չկայ անտեսանելի ոչ դժոխք եւ ոչ էլ արքայութիւն, այլ ամեն ինչ մեր ներկայիս մէջ է պարունակւած, անտեսանելի ոչինչ չկայ մեզ համար. որովհետեւ դժոխքն այսօր մեր աչքի առաջն է, դժոխքի մէջ ենք ապրում, չարչարւում եւ մեռնում, հետեւաբար դժոխքի հաւրին ճարակ եղող մի ժողովուրդի համար արքայութիւնն ինչպէս է կարող գոյութիւն ունենալ։

Ասեցինք թէ դժոխքը մեր աչքի առաջն է, եւ թող որ քահանաները եւ մեր այս խօսքին հակառակողներն առ ժամանակ մեզ հետ ա՛յ գնին հայրենիքի Էրզրում, Բիթլիս, Տրապիզոն, Էրզնկա, Վան, Մուշ, Խարբերդ, Ուրֆա, Կեսարիա եւ այլն եւ այլն նահանգները եւ տեսնեն թէ Բէեզզեբուղի 30,000-ից բաղկացած Դիւաւին հեծեալ խմբեր ու Օսմանեան սովալլուկ բաշիբոզուկներն ի՞նչեր են կատարում. այնտեղ պիտի տեսնեն թէ ինչպէս մեր հայրենեաց հիւսիսային դրախտի արքայանման անդաստանները ձայն ի ձեռս կրակի ահագին կոյտերն է խառնում, որ մեր արնակից անմեղ եղբայր եւ քոյրերն իրենց ամբողջ գոյքով եւ կենդանով հրոյ ճարակ դառնան. այնտեղ պիտի տեսնեն թէ ի՞նչպէս հիւսիսային արեւմտեան խաբեբայ պաշտպան Թագաւորուհին իւր գործակալներն է ցոյց տալիս, կրակի մէջ այրւող ժողովրդին, որի պաշտպանութեան համար նա ինքը կամայ կալեց Կիպրոսի դաշինը եւ ստորագրեց Բեռլինի դաշնաթուղթը. այնտեղ պիտի տեսնեն վերջապէս թէ ինչպէս արնաներկ բարեկենդաններ է սարքում մեր արեւմտեան մարդակուլ ոսկեղջիւրը... Նորանց համար երեւակայութիւնն իրականութեան պիտի փոխւի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԻԼՈՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

(Շարունակութիւն № 20-ից)

1892 Յուլիս ամսում, Անձէղ օգլու բալթալ անունով մի հեծեալ քիւրդ յարձակւում է գովանդող գիւղի (Խընուսի գաւառում) վրայ եւ Մ'ըխո անունով մի հայի 4 հատ եզը տանում է եւ քանի որ դեռ այդ թւականին հաստատուած չէր հայերի զենք չկրելու օրէնքը իւր վեց հարուածեանն ուղղում է քիւրդին, որ արդէն Մխոյին գնդակահար անելու վրա էր, այսպէս մէկ կողմից միւսն եւ միւս կողմից էլ քիւրդ աւազակն անշունչ գետին են փռւում: Որից յետոյ, ահա թէ ինչ է պատահում. նոյն գիւղի հայերից 19 հոգի որ եղելութիւնից երբէք տեղեկութիւն չունէին ձերբակալելով բանտն են դրւում. որ նորանց յայտնում են որ շատով պիտի ազատւին, եթէ այս ինչքան կաշառ տան կառավարութեանը 10 հոգին լցնելով կառավարութեան այդ անպատկառ պահանջն անմիջապէս ազատութիւն են ստանում իսկ միացածները, որ իրենց աղքատութեան պատճառաւ մերժել էին որեւէ կաշառ տալ, երկար ժամանակ բանտումը պահւեցին... Սակայն այս միջոցին քիւրդերից եւ ոչ մէկը պատժւեցաւ. ինչո՞ւ պիտի մահմետականը պատժւի հայ սպանելու համար առաւել եւս ինծ հետ եղող Համիդէի զօրականը, «այդ չլսւած բան է». բայց եթէ սպանւողի ազգական եւ ընտանիքը խառն պատժւում են, այն պատճառաւ է որ իրենց որը կամ այրի թողնող եղեռնագործի դէմ բողոքելու յանդգնութիւն են ցոյց տւել, այդ շատ օրինաւոր է ըստ մահմետականաց գաղափարին, թերեւս այն պատճառաւ որ այդ սովորութիւն է դառել...

1893-ի Օգոստոսին, Ջիբրանլի քիւրդերը յարձակւելով Կախկիկ գիւղի վրայ կողոպտեցին գիւղացիքը եւ Օհաննէս անունով մի վաճառական, իւր խանութի մէջ վիրաւորեցին, որ երկրորդ օրը Խնուսաբերդ եկթալով Գայմ-մը գամլին (կառավար) գանգատւեց. բայց խնդիրը (Օհաննէսը) անմիջապէս բանտարկուեցաւ իբրեւ զրպարտիչ» թէ ինչ տանջանքների ենթարկւեցաւ նա, այդ անտրւածն վայրումը աննկարագրելի է. սակայն ութն օրից յետոյ նորա ազգականները յաջողեցին վերջապէս մի քիւրդ բերել կառավարի ներկայութեանը որ վկայեց թէ Օհաննէսի գանգատը ճշմարիտ է, այսինքն թէ նա վիրաւորել է իւր նկարագրածին պէս. որից յետոյ բանտարկեալն ազատւեցաւ նա էլ 10 ոսկի կաշառ վճարելուց յետոյ.

Խոլատ Բող գիւղի ժողովուրդն ինծ անհաւատալի պատմութիւններ արեցին որ վերջերս քիւրդերը նրանց գլխին ինչեր էին բերել. ասում էին թէ այդ աւազակ քիւրդերն իրենց 23 եզ, 28 ձի, 60 կով եւ 20 ոչխարներն էին յափշտակել: մի թեթեւ դէպք որ այստեղ պատմեմ պիտի կարողանայ ընթերցողին, թիւրք կառավարութեան արդարադատութեան մասին մի գաղափար տալ. 1894-ի Մայիսին 12 հեծեալ համիդիէներ յարձակելով մեր գիւղի վրայ բռնեցին մեր Տէր Դաւիթ քահանային որին, խոստացան արձակել եթէ 6 տաճկաստանի ոսկի վճարէր իրենց խեղճ քահանէն պարտք առաւ այդ գումարը եւ վճարելով իւր բռնողներին ազատւեցաւ. այդ զօրքը հրացաններ պարպեցին եւ միւս գիւղացիքի վրայ, որոնք փախան եւ երկրորդ օրն Գիլբէգը գնաց հասան գալէ, որ կառավարութեանառաջ դնէ բոլոր եղելութիւնը եւ հալածւած գիւղացիքի գանգատը. սակայն խեղճին հայհոյելով անւանեցին սուտ ասան եւ զրպարտիչ եւ որ նոյն պատճառով բանտարկեցին անօգնական գանգատաւորին որը 40 օր բանդում ապրելուց յետոյ ազատ թողուեցաւ 7 Օսմ. ոսկի կաշառ տալուց յետոյ:

Յափշտակւած ապրանքի եւ ինչքի յետ ստանալ չկայ եւ ոչ մի հայի համար երբեք այդ կատարւում է մի մահմետականի ձեռքով:

Ոչ թէ, որով հետեւ կառավարու-

նոր տեսարան և նոր բաներ պիտի տեսնեն. պիտի տեսնեն թէ ինչպէս արիւնռուշտ և մոլեռանդ խուժանն այրում է հազարաւոր հայերի տները, թալանում նոցա ունեցածը, սպանում և մորթում 15 տարուց աւելի հասակաւոր այր մարդկանց թէ ինչպէս վայրագ և կոպիտ քիւրդը իւր ճիվաղային ճանկերի մէջ առած քնքոյշ հայ աղջիկը, նորա մօր աչքի առաջ բռնաբարում լլկում է անմեղ կոյսին իւր գիւղային կիրքը յագեցնելու. թէ ինչպէս վայրենի թիւրքը, փեսայի թեւերի միջից խլած կիսամերկ նորահարսը, իւր ամուսնու աչքի առաջ, ցերեկուան լոյսի մէջ և փողոցներում անպատւում և ապա պարտաւորցնում իսլամութիւնն ընդունի, թէ ինչպէս մի խումբ բաշիբօզուկներ հղի հայուհուն շրջապատած փորաների վրայ գրաւ են դնում, թէ աղջիկ կամ տղա և այնպէս կենդանի մօր որովայնը ճեղքելով անկենդան մանուկին դուրս են քաշում իրենց զուարճութեան համար.... թէ ինչպէս հարիւրաւոր մերկ հայ կանայք բոլոր աւած, վայրագ, գազան դեւերի ներկայութեամբ, բռնի կերպով պարում և արթնցնում են իրենց բռնակալների գազանային ծարաւը... թէ ինչպէս քոյրը եղբօր, եղբայրը քրոջ, կինը էրկան և աղջիկը հօր ներկայութեամբ բռնաբարւում, լլկւում և մորթւում է... պիտի տեսնեն թէ ինչպէս հազարաւոր գիւղեր ամայացած մոխիր է դարձել, հազարաւոր եկեղեցիներ և վանքեր ու Ս. ուխտատեղիներ այրւած, կողոպտւած և նոցա պաշտպանող կրօնականները անլուր չարչարանքների տակ մահացած են... թէ ինչպէս հայ անուն ունեցող կենդանի դիակները զուրկ են մարդկային ամենահասարակ իրաւունքներից, նա չունի ձայն դիւանատնում, նորա բողոքը մերժւած է կառավարութիւնից, նա նկատւում է իբրև մի ծանր բեռ նոյն իսկ իւր հողի, սակայն ուրիշ շահախնդիր հաստափորների համար. նորան ջանանում են ջնջել և ոչնչացնել աշխարհիս երեսից մոռացնել տալ նորա անունը, չխնայել նորան և ոչ մի անգթութիւն չարչարանք և տանջանք. փողոցները ծածկել հայ դիակներով և օրերով թողնել շների, գազանների և գիշակերին փառաւոր խնճոյք..... հարուստներին աղքատացնել և աղքատներին թշւառեցնել, իսկ այս երկուքից էլ խումբ խումբ քաղաքից դուրս քշելով, նոցա կանայքը և գիւղեցիկ աղջկունքը լեցնել չերքէզների քիւրդերի և թիւրքերի հարեմները։

Այս ամեն նողկալի տեսարանների ականատես լինելուց յետ, արդեօք մեր խելացի քարոզիչները պիտի երևակայեն թէ անտեսանելի դժոխք կայ... պիտի համոզուեն արդեօ՞ք թէ իսկապէս ապրում ենք այն փառաւոր դժոխքին մէջ որ նոյն իսկ անտեսանելի արքայութեան յոյսով և դժոխքի ահով ապրող քրիստոնեայ աշխարհն է պատրաստել մեր անօգնական և անտէրունչ ժողովուրդի համար, և թէ ներկայումս պարտաւոր ենք թողնել երևակայական ցաւերը, մեր այսօրուան շօշափելի տառապանքներին ճար փնտռելու....

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԲՌՆԻ ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

Դեսպանները բռնի կրօնափոխութեան նկատմամբ դիմել են Բ. Դռանը, որի պատասխանը պիտի լինի հաւանականաբար թէ այդ թիւերը չափազանցւած են և թէ խղճի ազատութիւն է տիրում որ թէպէտ և շատեր փոխած են իրենց կրօնը բայց այդ եղած է ինքնակամօրէն, և խիստ հրաման է տրւած թոյլ տալու կրօնափոխներին քրիստոնէութեան դառնալ։

Այս կրօնափոխութեան մի կատարեալ հաշիւ կարելի է գտնել Mr. Fitzmauric-ի տեղեկագրի մէջ, որոնք շատ մեծ կարևորութիւն ունին և բոլոր այստեղի դեսպանութեանց վրայ մեծ տպաւորութիւն է թողել. տեղեկանում ենք որ գաղիական դեսպանութիւնը Տաճկաստանի վաճառականական ատեանների հետ ունեցած յարաբերութիւնները խզած է այն պատճառաւ, որ պալատական պաշտօնեաների դէմ տրւած վճիռները չեն գործադրւում։

Նպաստների բաշխումը Հայաստանում

Խարբերդ, Ուրֆա և փոքր Ասիայի ուրիշ կէտերում գտնւած նպաստից ֆոնդի անդամները տեղեկացնում են Վեսթմինսթըրի Դքսին, թէ Հայաստանի տառապեալները խիստ օգնութեան կարօտ են. Մարդինից հասած ապրիլ 19-ի մի նամակը տեղեկացնում է թէ 12 օր է որ կառավարութեան հրամանաւ նպաստ բաշխելու գործը դադարած է, սարսափելի է իսկապէս սնունդ մերժել սովամահներին որը եթէ շարունակի կարող էք հաւատալ որ անօթութիւնից մեռածները աւելի կլինեն քան սրից սպանւածները. Հայերը առանց մի Տաճիկ բարեկամի ընկերակցութեան չեն համարձակւում շրջակայ գաւառները երթալ, որով վիճակը դեռ ևս յուսահատական է որովհետև գրեթէ 50 մղոն քաղաքիս շուրջը կատարեալ ամայացել է, ամեն տեղ տները միանգամայն կողոպտւած են. դռները, պատուհանները և կահկարասիքը բոլորը կողոպտել տարել են և կիսաւէր պատերը այնքան էլ պաշտպանութիւն չեն տալիս թշւառ բնակիչներին, յուսոյ մէկ նշոյլն անգամ չենք տեսնում, ամիսներ սպասելուց վերջ ոչ մի բարեփոխութիւն չի տեսնւում։

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՆԱՄԱԿ ԹԷՀՐԱՆԻՑ

----

12 Յունիս 96

Վերջին 4-5 տարիների ընթացքում, Թէհրանի հայերը մի նոր և արտաքոյ կարգի սովորութիւն են արել. այն է պարսից գաթլը (մօհառէմի 10-րդ օրը, ուր բոլոր մահմետականներն իրենց կատարեալ մոլեռանդութեամբ զբաղւում են սուգ և կոծի նահատակւած մարգարէի որդի համար), օրը խումբ խումբ և ընտանիքով խռնվում և թափւում են քաղաքիս շրջակայ այգիները. ուր օրերով զբաղւում են (իրենց ասելովը) քէֆ անելու զւարճանալու. բայց ի՞նչ քէֆ իսկապէս տեսնելու բան է, որ մէկ այգին որ ներս անցնելու լինի մարդ, պիտի տեսնի, ամեն կարգի և աստիճանի, հասակի և դասակարգի վերաբերող հայեր, որոնցից շատերը նաև իրենց ընտանիքովը, այգի ծառերի տակ և ջրերի եզրը, հարբած, կէսամերկ տարածւած են ոմանք գինու և օղիի չափազանցութիւնից ցըրդէն փսխում և ոմանք տարօրինակ ձայներով երգում ու կանանց և տիկնանց ներկայութեամբ տեսակ տեսակ անպատկառ շարժումներով կատարում են այդ քէֆ ասած գործողութիւնը... այս բոլորը կատարւում է դեռ հասակաւոր և ընտանիքի տէր անձնաւորութիւններից, իսկ ինչ վերաբերւում է ամուրի երիտասարդներին, դոցա մասին դժւար է առանց ցաւել և յուզւելու խօսել. այդ պարոններն էլ ունենալով իրենց յատուկ վաւաշուն քէֆասիրութիւնը, ոգելից ըմպելիքի գոլորշին ի գլուխ, իբրև թիթեռնիկ թռչկոտում է ուր որ կայ իրենց երիտասարդ սրտի թելերը թռթռացնողը կայ... ուր որ ուր որ կայ իրենց երազած քնքոյշ արարածը.... Այստեղ սկսում է բաբելոնական անվայել տեսարանները հայ հարբած, ամուսնացած և օտար երիտասարդներ էլ ևս գժւած երգելով մէկ անկիւնից միւսը և մի խմբից միւսն է թռչկոտում, իւր սիրտը հանդարտեցնելու համար, իսկ այս ամեն անախորժ, անպատկառ և անվայել անցուդարձից ականատես են լինում դոցա կին, ընտանիք և մատաղ ու անմեղ աղջկունքը---- որը տեւում է շատ անգամներ 3—4 5. օր, ուր օր օրի վրայ քաղաքից կրւում է օղի և գինի անթիւ շիշերը և մորթած գառերը. բայց միթէ կարելի է հաւատալ որ անցորդ պարսիկներն անբաժինեն մնում այդ ուզանչելի քէֆիցը ոչ որովհետև, նորանք էլ լսելով քէֆ անող հարբած հայերի այլանդակ երգերի ձայները սկսում են կամաց կամաց մօտենալ նորանց և շատ անգամ էլ խառնուել նոցա ընտանեկան շրջանի մէջ մի քանի բաժակ (ծածուկ) օղի կոնձելու համար. թէ այս ամէն անյարմար եղելութիւններից (քէֆից) ի՞նչ անախորժ և մեր ազգին անպատւաբեր դէպքեր է պատահում, շատ հեշտ է երևակայել. հարբած հայեր, գժւած երիտասարդներ, վավաշոտ պարսիկներ և ընտանեկան պատուաճանաչութիւն միատեղ բե՞րէք և տեսէք թէ ի՞նչեր չպիտի պատահի. վէճ, կռիւ, ծեծ, հայհոյանք, անպատւութիւն, բանտ և տուգանք և վերջապէս ամենայն տեսակ անվայել պատահարներ. որոնց և բոլորին էլ հետևանքն է ազգիս անպատւութիւն և անուանարկութիւնը--- ի՞նչ քէֆ, նա էլ գաթլի օրը, ի՞նչ վտանգներ և փորձանքներ չի կարելի սպասել մի այդպիսի օր. ուր ամբողջ մահմետականութիւնը գրգռւած և քէֆ անող հայերը հարփածեն--- քանի քանի օրինակներ ենք ունեցել այդ փորձանքների. ինչու չենք խրատւում դէպքերից. ինչ է նշանակում ընտանիքը վտանգի ենթարկելով օրերով, քաղաքից դուրս անվայել քէֆի զբաղւել. Յոյս ունենք որ մեր թէհրանաբնակ արենակիցները պիտի բարեհաճին, գէթ ի պատիւ իրենց ընտանիքի և ազգի, թողնել այդ քէֆի անպատկառ սովորութիւնը և ջանան աւելի լաւ օրինակ

թեան ու օրինաց պաշտօնեաներն անհոգ ու թմրած են, այլ դիտմամբ ու մասնաւորապէս այդպէս անելու տրուած են, որի պարզ ապացոյցն է (եթէ նոյնիսկ ապացոյցի հարկ լինի) այն որ նոյն իսկ հալածուած գանգատաւորներին (հայերին) անմիջապէս բանտարկում ու պատժում են արդարութիւն հայցելուն համար: Բայց երբոր մի ոճիրի կամ որեւէ դէպքի զոհը թիւրք կամ քիւրդ է, այն ժամանակ էլ, կառավարութեան գործակալների գործունէութեանը ո՛չ չափ ու ո՛չ էլ սահման կայ.

Անցեալ տարւայ գարնան սկիզբներն, երբ ձիւնը սաստիկ կոխում ու գետերը յորդելով ամեն տեղ կողողէր, այդ միջոցին քանի հոգի թուրք, աղքատ ու կարօտ քիւրդեր գետի ափը կը ճամբորդէին, որոնք ղեկա- ծաւ յորդած ջրից քշուելով զոհ էին գնացել կատաղի գետի հոսանքին. բայց չնայելով այս ամեն ակնյայտնի ճշմարտութեան, խեղճ հայ գիւղացիքին ամբաստանեցին, որպէս թէ նորանք սպանած լինեն այդ խեղդուած քիւրդերին, որով չորս նշանաւոր հայեր այս սեթեւեթ ամբաստանութեան պատճառաւ ձերբակալելով հասան գաւառի բանտը դրուեցան. այսպէս 7--8 ամիս բանտը պահելուց յետոյ գիւղացիքին լուր տրուեցաւ թէ (անմեղ) բանտարկեալները պիտի ազատուին եթէ 75 Օսմ. ոսկի կաշառ վճարեն, եւ որ պահանջուած կաշառը, հազարաւոր նեղութիւններով իրար անելով դրուեցաւ կառավարութեան ձեռքի տակ եւ այնպէս բանտարկուածները ազատուեցան. որոնցից երկուքը, Աղամ եւ Ե- Դոնա աչքովս (Դիլլոնն է ասում) տե- սայ:

Հայերի վրայ դրուած հարկերը եւ Զաբթիէների պահանջած կաշառները անչափ են, եւ կարող են ընդդիմադրութեան ու անհնազանդութեան ամեն միջոցը ստեղծել.

Իսկ այդ ամենի գանձելու եւ հաւաքելու մեթոդը, որ հաստատուել է նոյն իսկ կառավարութեան ձեռքով բաւական արդարացի պատճառ է Օթոման կառավարութեան օրէնքները Հայաստանից վերացնելու համար:

Քաղաքների թիւրքերի եւ հայ կամ քրիստոնէից վրայ դրուած հարկերի տարբերութիւնը ցոյց տալու համար բաւական է միայն առաջ բերել Երզրումը.

Այս քաղաքում, որ կայ 8000 մահմետական տուն վճարում են միայն 395000 Փիաստր. մինչդեռ հայերը 2000 տուն են եւ վճարում են 430.000 փիաստր քաղաքի շրջակայքում, ամեն ինչ, անբացատրելի հարկ է վճարում, կառավարութեան հրամանով. սակայն այս «օրինաւոր» անիրաւութեան ամենածանր մասն անգամ, Զաբթիէների արած կողոպուտների եւ չափազանցութիւններին համեմատելով շատ թեթեւ եւ երանելի է: Ասենք թէ մի տուն (ընտանիք) պիտի վճարէ 5 ոսկի հարկ, եւ վճարում է այդ իր ժամանակին եւ այդ միջոցին էլ Զաբթիէն 3---4 ոսկի իր համար է պահանջում, որը բնականաբար մերժւում է. սակայն շատ միջնորդութիւնից եւ Զաբթէի հայհոյանքներից յետոյ կռիւը վերջանում է 1 ոսկիով որ հայը վճարում է. բայց սորանով էլ չվերջացաւ Զաբթէի պահանջը, որով մի շաբաթից յետոյ նոյն

հարկէ, որ շուտ կամ ուշ չը պիտի կարողանան խուսափել պատասխանատուութեան ենթարկուելուց։

Կարապետ Պօղոսեան.

Թէհրան 6 Մայիս 96

Ճաւէզի թիւ 15-ի ներքին լրերի բաժնում կարդացի ազգային մարմնի կազմակերպութեան համար եղած ընդհանուր ժողովի նկարագիրը ուր, ի միջի այլոց ասում է թէ Արսէն Մարգարեանը շատ կծու և խիստ լեզուով խօսեց և չգիտենք ինչ հոգով ժողովում հայհոյեց քաղաքականներին, մինչև իսկ նորանց ժողովում ներկայութիւնն անգամ մերժել առաջարկեց»։

Այս տարօրինակ լուրը ինձ առիթ է տալիս մի քանի դիտողութիւններ անելու։ Կծու լեզուով խօսել յիշեալ երիտասարդի յատկութիւնն է, որի մասին կասկած չկայ. իսկ հայհոյել քաղաքականներին ընդհանուր ժողովում, գիտանի առաջ ու քաղաքականներին ընդհանուր ժողովում, գիտանի առաջ ու քաղաքականների ներկայութեամբ հաւատա՞նք....

Եթէ այս, ինչպէս թոյլ ուեց գիտանը մի երիտասարդի որ իւր, չենք գիտէր ո՛ր մէկ կրքին յագեցում տալու համար, մի ամբողջ ժողով անպատւէ իւր անվայել հայհոյանքներով...

Գիտենք թէ գիւանն անկարող էր այդ պարոնին ժողովից վանգելով պատժել, բայց մի՞թէ ներկայ քաղաքականներն անզգայ էին և իրենց պատիւը պաշտպանելու անկարող.... Ձաւէզի ուեծ լուրին հաւատա՞նք, ես կարծում եմ այս. որովհետև փորձը ինձ ցոյց է տուել որ Արսէն Մարգարեանը հակամիտ է միշտ իւր սկզբունքին, և համոզմունքին հակառակ խօսել ու գործել, մանաւանդ քաղաքականների վերաբերմամբ որոնց անկեղծութիւնը և ուղղամտութիւնը ինձ յայտնի փաստերով նորա սիրտը խոր խոցելով առիթ է տուել այդպիսի մի անվայել ընթացք բռնելու... բայց ո՞վ է յանցաւորը Արսէնը թէ նորան հայհոյելու թոյլ տուողը։

Բաղաքական

ՆԱՄԱԿ ԴԱՎՐԷԺԻՑ

—

23 Մարտի 96

Քաղաքիս երկթայի դպրոցների քննութիւններն արդէն սկսել են։ Ինչպէս անցեալ անգամ գրել էի. ռուսաց լեզուի ուսուցիչ Պ. Փաւթեանը տեսչի պատճառով արձակուած էր պաշտօնից, իսկ վերջին շաբաթս հոգաբարձական ժողովը ճանաչելով այդ պարոնի անմեղութիւնը, կրկին հրաւիրեց իւր պաշտօնը վարելու։ Մնում է այժմ տեսուչ Չիլինգարեանի խնդիրը, որը շարունակ ճգնում է կրկին իւր պաշտօնն ստանձնելու։

Ամսոյս 17-ին քաղաքականաց տղայոց դպրոցում հանդէս կատարուեցաւ քննութիւնն աւարտած լինելուն համար։ Նիւթերն էին՝ ասմունքներ, երգեր և ճառախօսութիւններ. երգերի ժամանակ մի ոփկին նուագում էր դաշնամուրի վրայ. աչքի էր ընկնում Հ. Սարհատեանի «ինքնօգնութիւն» վերնագրով ճառախօսութիւնը։ Հանդէսը ընդհանրապէս թոյլ ներգործութիւն ունեցաւ հանդիսականների վրայ։

Համաձայն կառավարութեան պահանջին, Սալմաստի Ասէն վարդապետը պաշտօնազուրկ եղաւ և այժմ գտնւում է Թաւրիզում. իսկ այնտեղի գործերը զեկավարելու համար Հայր Սարաճեանը վճռել է ինքն անձամբ գնալ Թաւրիզի աթոռը թափուր թողնելով։

Վախենալով Ղէյխ Իբրահիմի կը յարձակի Պարսկաստանի վրայ. այստեղից 200 բեռն հրացաններ տարան Սավուջբուլաղ, այնտեղի սահմանը պաշտպանելու համար։

Որովհետև այս վերջին օրերս Երևանից և ուրիշ տեղերից շարունակ ցորեն են բերում Թաւրիզ, ուստի հացի արժէքը փոքր ինչ կոտրուեց. յոյս կայ որ շուտով իւր առաջուայ գինը կստանայ քանի որ այս տարի այս կողմերում ցանքը առատ է։ Երկրին սնունդ տուող անձրևն էլ առատ է այս ամիս։ Եղանակն էլ բաւական տաք է։

Ա. Ց.

Jules Robert

Փոխադրութիւն

II

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒԱՎԵԼՈՒԹԻՒՆՔԸ

(օգուտ)

Կինը մարդու համար լինում է մի քաղցր ընկերուհի, մի անկեղծ բարեկամուհի, որ մասնակցում է իւր ամուսնուն ինչ որ բնութեան մէջ աւելի հրապուրիչ է, աւելի թանգ է. գոհութիւն է տալիս նրա ամենափափուկ զգացմանց, նրա համար կազմում է ամենահաճելի բնտանիքը, աստուածպաշտութեամբ հսկում է նրա ունեցած ամեն հոգացողութիւնը, հսկում է նրա օլերի շահավէտութեամբ անցնելուն վրայ, իւր անկեղծ և պարզ փաղաքշանքով և խոստկյութեան քաղցրութեամբ հանգստութիւն է տալիս նրա աշխատանաց. աշխատում է հեռացնել իւր հոգուց գիւրութիւնները և նրա փոխարէն իւր գէմքը գեղթ արտայայտելով մոռացութեան տալու համար ամուսնու օրուայ դառն աշխատանքի հոգնածութիւնը. գժբաղդութեան ժամանակ բաժանում է ամուսնու հետ նրա վշտերը, կարողացածին չափ նրան մխիթարում է և աշխատում է թեթևացնել նրա ցաւերը, իւր սիրալիր և օգտակար խորհուրդներով օգնում է նրան, պահում է իւր տան կարգը և խնայողութիւնը և մի խօսքով չէ ապրում եթէ ոչ իւր ամուսնուն հաճելի երևալու, նրան երջանկացնելու, սիրելու և նրանից սիրուելու համար։

Գալով մարդուն, նա լինում է իւր կնոջ համար մի սիրող, զգայուն, յանձնառատ արարած. նա իւր կնոջից աւելի սիրելին չունի. ընկերակցում է նրա վշտերին, մխիթարում է նրա ամեն նեղութեանց ժամանակ. ոչ մի գաղտնիք չէ պահում իւր կնոջից և վերջապէս ոչ մի աւելի գոհութիւն չունի եթէ ոչ իւր կնոջ հետ բաժանել այն երջանկութիւնը, որ նա իրեն տալիս է։

Երկուսն էլ երջանիկ միմեանցով, օր ըստ օրէ բազմացնում են իրենց համար կեանքը միացնող զգացմունքները։ Ճրջապատուած և փայփայուած իրենց երեխայքով իրենց աչքի առջև օր ըստ օրէ աւելացող ծերութեան յոյսով ուրախանում են իրենց միանալու վրայ, և ոչ մի սահման չեն գտնում իրենց ունեցած յարատևութեան։

Եթէ երբեւիցէ այդ կատարեալ հանգարտ կեանքում բարձրանում են մի քանի ամպեր, անցեալի յիշատակները և իղձերը նրանց ցրւում են։ Այդպիսով ուրեմն ամուսնական կապերը չեն, եթէ ոչ ինչպէս երեւում է մի շարք ծաղիկներ, որոնց մէջ շատ դժուարութեամբ երբեմն մի փուշ է ճարվում։

Բաղալ

ՆԱՄԱԿ ԹԷՀՐԱՆԻՑ

----

12 Յունիս (Ն. տ.) 96

Յունիս 10-ի առաւօտեան ժամը 10-ին տեղի ունեցաւ իրան Բլեթի (Ամերիկացոց Օրիորդաց դպրոցը) Երկու ընթացաւարտների վկայական բաշխման հանդէսը. Այդ ընթացաւարտներն էին Օր. Օր. Բերսաբէ Գէլօֆեանց եւ Սաթենիկ Սարգսեանց, սրահը պատրաստուած էր բաւական լաւ ճաշակով բացի այն պակասութիւնը որ աչքի էր զարկում այն էր որ նախատակ Ճանի պատկերը զարդարուած էր գոյնզգոյն ու շափիլով սրահը լցուած էր երկսեռ խառն բազմութեամբ այնպէս որ շատերը չկարողացան ներս անցնել, սրահի ճակատում կարգով կանգնած էին սան ուհիները այդ միջոցին ներս մտան յիշեալ երկու Օրիորդները առաջնորդութեամբ Օր. Բարթլեթի հանդէսը բացուեցաւ Դոկտոր Փոթէրի մի կարճ աղօթքով և աղօթքից յետոյ սկսեց 2 Օրիորդների ճառախօսութիւնները ընդ միջանկեալ երգեցին աշակերտուհիները քաղցրահնչիւն երգերով, Օր. Սաթենիկ կարդաց նախ իւր ողջոյնի ճառը և ապա մի այլ շարադրութիւն որով նա բացատրելից անտանելի զօրութեան ամեներուր վրայ ունեցած արդիւնքը, յետ որոյ Օր. Բերսաբէ Գէլօֆեանցը կարդաց մի շարադրութիւն որով բացատրեց աշխարհիս մարդկային ընկերութեան ամեն մէկ անդամի թողած ազդեցութեան կարևորութիւնը որին յաջորդեց Օրիորդի մաքրաքաղցր ճառը որոնք խիստ մեծ ազդեցութիւն թողեցին հանդիսականների վրայ. բայց մի ուրիշ պակասութիւն որ աչքի էր զարկում նա էր որ ուսումնաւարտ Օրիորդներին, ճառախօսութեան համար բեմի վրայ առաջնորդող մէկը չկերեւցաւ այնպէս որ ամեն անգամ Օրիորդներից մէկը բարձրանալուն շարած էր մնում եւ իւր կանգնելու տեղը չէր ճանաչում, ճառախօսութիւնները վերջանալուց յետոյ Օր. Բարթլեթը ուսումնաւարտների երկու վկայականները ձեռքին բարձրացաւ սրահի ճակատը որ մի կարճ եւ քաղցր ատենախօսութիւնից յետոյ վկայականները յանձնեց Օրիորդներին։

Այս ամենից յետոյ պ. Մ. Տա՛րխանեանը խրատներ տուաւ օրհնու-

բաղկանում էր (ըստ անդի ավելորթեան) 59 զամէշ 80. եզ եւ 600. ոչ խարից բացի ձի եւ այլն. Աբդուլի տան կանանց զլուխ եւ կարծլ մինչ զարդարանքը ոսկի եւ թանգագին քարերով, նա տարեկան 50. ոսմանեան ոսկի տուրք էր վճարում արքունական գանձին իսկ 1894-ին նա դարձել էր մի հա արոյ եւ աղքատ գիւղացի, յետամնացած թշուառութեան հետ եւ անօթութիւնից մահ էր թախանձում. որովհետեւ խեղճ Աբդուլի եւ իր ղեղացի գիւղերը թալանուել էր զրկանքով. ընտանիքները մերկ եւ անօթի էին մնացել որի համար կառավարութիւնը բացի ոչինչ մակա. ուրիշ ոչինչ օգնութիւն էր ցոյց տալիս 1894-ին միայն Երկանիկի եւ Մշի գաւառներից քիւրդերը 10,000 ից աւելի կով, ոչխար եւ այլ անասուններ յափշտակեցին։

Անա այսպէս էր ավերական մեթոդը բոլոր գործերի մէջ, որի մանրամասնութիւնները էին միայն տարբերում բոն հանգամանքներին եւ տեղի ու կառավար ութեան մեծ ու փոքրութեան. բայց գործադրելու միջոցները եւ նոցա հետեւանքը միշտ միեւնոյնն է այդ մեթ ղի հետեւանքն է հարստութեան անհայտանալ եւ յետին աղքատութեան թշուառութեան տարածումը, որից շատ անգամ խեղճ (հայերը) զոհերը յուսահատ խենդութեան են հասնում վայրի կամ ընդհանուր կառավարի եւ Զաբթիէ կամ հարկահաւաքի մէջ եղած մասնակարար երկրորդ աստիճանների անթիւն, որոնց եւ ամենն մէկի հետ կապուածեւ խեղճ աշխատաւոր հայի խղճի եւ գոյութեան մեծ մասը եւ որ յետագոյ խաղութիւնները կախուած է մի պարզ գործադիր տալ ընկերացմին։

1892. Յուլիս ամսում, Ն. բարձրաթեան հարկէ հանապազօրի գին տալու ողորմ, որ հասանելի ցնդի զարդ եւ միանգամայն փարքն էր նըկատում, իր եղբօր հետ միասին եկան համզիշէլի եւ ընակիչներից, երկուց անասունների համար զարի եւ դարման պահանջեցին։ Այդ առթիւ եղկու նշանաւոր հայեր. Այս խուզատարքին բռնելով աղաչեցին ու պահանջած զարի դարմանը տան «բայց մինչեւ անգամ մեր ամբողջ գիւղը չի կարող ձեր պահանջածի չափ տալ» պատասխանեցին հայերը անմիջապէս եւ ատանց որեւէ պատճառաբանութեան պիտի յանձնէք մեր պահանջը- եթէ ոչ գնտակահար կլինիք «բռնաց խռովարար» բայց չունենք եւ չենք էլ կարող ուսեզծել ձեր ուզածը «Ուրեմ մեռէք» ասաց շխուհայի Եղխար եւ երկու հին էլ գնտակահար գետին փռեց որից յետոյ իջեւի վրա կանոնաւոր քաղաք եւ զանդատ եղաւ. եւ Կայսերականէլ իր օգտի համար, 4 շաբաթ բանտարկած պահելով նորանց, վերջապէս ազատ թողեց ավերական կաշառք առնելուց յետոյ այդ դէպքը, ոչ առաջին եւ ոչ էլ վերջինն էր, այլ 30-ից աւելի նոյնանման դէպքեր տեղի ունեցան, նոյն բոլորից զատուած, մէկը միւսից աւելի հանդիսատր եւ համարձակ կերպով սկիզբներում, հայերը սոսկ բախին ունէին. երբեմն սպանած բարեկամի կամ ազգականի սպանութ վառ յիշատակը այն յոյսով որ, արդարութեան ձեռք պիտի պատժէ եղեռնագործին, ուրիշ շարագործներին օրինակ տալու համար բայց այդ ամբողջութիւնից էլ շատով զրկուեցին. այնպիսի յանձնելի մեր իրեն անկերբագ բնազդի ըստ իրաւունքներն ընթերցողն կարող է ծանօթանալ հետեւեալ պատմութիւնից։

Գը Տարանաղեի

թիւն մ' հանդէսը փակել, բայց նա հաճեցաւ յարգելի հանդիսականներին պատմել նաեւ իր մի ինչ որ առեւտրականութեան, որի բնաբանն էր «առեւտից օգտվենք» բայց զարմանալի չէ՞, որ նա իր բնաբանը թողնելով երեւակայութեամբ սլացաւ մինչ Հայաստան, ուր նա սկսեց յուզուած եւ գրեթէ խըռպոտ ձայնով յանդիմանել հայերի ընթացքը հանդէպ Ամերիկայի միսիօնարաց անելով, թէ հայերը հակառակեցին եւ առեցին միսիօնարներին, մինչեւ որ հուրը եւ սուրը կատարեց իր գործը Մենք չհասկացանք այդ պարոնի տարօրինակ խօսքերը. հասկանալ մի՞թէ կարելի է որ այս ինչ կամ այն ինչ միսիօնարներին հակառակելու համար, մի ամբողջ ազգ սրի եւ հրի զոհի: Այս երկու բառերի վրայ այնպէս էր շեշտում նա որ կարծես թէ Ամերիկացի միսիօնարները երկնքից իջած Գաբրիէլ հրեշտակապետի խումբն էին եւ հայերը Բէելզեբուղի չարահոգի հետեւորդները այնպէս որ վերջինները Աստուծոյ պատժին ենթարկեցին: Լաւ չէր լինէր արդեօք այդ քարոզիչը միշտ ջանար իր բնաբանից չը հեռանալ եւ այդպէս ափեղցփեղ բաներ չխօսէր որով նա իր ժողովրդին աւելի սիրելի եւ անկեղծ պիտի լինէր ինչ եւ է այդ սքանչելի առեւտրականութիւնից յետոյ երկու ճառերը երկինք բաժանելով եւ յանուն եղբայրութեան օրհնելով հանդէսը փակեց որից հանդիսականները յետոյ մի առ մի ներկայացան ընթացաւարտների յաջողութիւնը շնորհաւորելու եւ շնորհակալութիւն յայտնել ուսուցչուհի Օրիորդներին:

Հանդիսատես.

Յ. Գ.

Մոռացայ մի դիտողութիւն էլ անել. որ ամերիկացիները սկսել են զոռով գլուխ մեր մէջ մտցնել Ամերիկական կամ Անգլիական մի սովորութիւն, զոր օրինակ հրաւիրատոմսեր հասցէն հակառակ բազում դիտողութեանց միշտ գրում են առ պարոն այս ինչ այն ինչեանց առանց աչքի առնելով հրաւիրողի տիտղոսը, յարգը եւ աստիճանը: Վերն անցինք իրենց սովորութիւնը, որովհետեւ նոցա մէջ ընդունուած է իրենցից քաշ դասակարգի հասցէն այսպէս գրել to M. etc etc որ նշանակում է առ պարոն այս ինչ եւ այլն եւ այլն, իսկ հասարակ եւ բարձր դասակարգին ուղղել հետեւեալ կերպը.... esquire որ նշանակում է յարգելի կամ բարձր այսինչ ստոր ինչպէս երեւում է ամբողջ հայերը առանց որեւէ խտրութեան եւ աստիճանի բարձր եւ ցածութեան ամերիկացիներից նկատւում են այն քաշ դասակարգից որը առ պարոն կամ թէ -ից աւելի արժանաւորութիւն չունին թէեւ հրաւիրածը լինի բարձրաստիճան Գեներալ, կամ ազնըւատոհմ մի ընտանիքի անդամ:

Նոյն.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամսոյս 7-ին(ն.տ.) կեսօրւան, անտկնկալ քաղաք մտաւ Ն.Վ.Մուզէֆֆէրէդին Շահը. մինչդեռ ժողովուրդը, մասնաւորապէս հայերը ընդառաջելու եւ ընդունելութեան մեծամեծ պատրաստութիւններ էին տեսնում. թէեւ այս դէպքից ժողովուրդն առ ժամանակ շուարած էր իր տեսածին չէր ուզում հաւատալ, բայց վերջապէս թնդանօթների հարիւրաւոր որոտումները սթափեցրեց քաղաքը եւ անսահման ուրախութեան մէջ դրեց ժողովրդին. ամեն տեղ եւ ամեն մէկի բերանից լսւում էր ուրախութեան բացականչութիւններ. շահը հասաւ հարցնում էր մէկը, այո. փառք Աստծոյ հանգստացանք պատասխանում էր միւսը. Վեհապետի գալուստը կատարեալ կենդանութիւն փոխեց հասարակութեան, ամեն ինչ ուրախ ամեն ինչ զուարթ, կարծես տեսնում լինէին թէ աշխարհիս ամենաերջանիկ ժողովուրդն ենք այսօր, թէեւ կորցրինք մի սիրելի հայր բայց Աստուած շնորհեց մեզ մի անգին վեհապետ ժողովուրդը տնկած եւ ականջները լարած էր դէպի քաղաքիս կեդրոն կայսերական պալատը, նորանոր հրամաններ լսելու եւ փոփոխութիւններ տեսնելու առաջին հրամանը ուրախութեամբ եւ բերկրութեամբ ընդունեցաւ, այն է ամբողջ Պարսկաստանը երեք օր եւ գիշեր տօնէ իւր Վեհապետի գահակալութիւնը մասնաւորապէս մայրաքաղաքըս որով 3 գիշեր էլ քաղաքս զարդարւած էր եւ լուսավառութեամբ ու մինչեւ կէս գիշեր հրախաղութեան դղրդալը գռռում գոչումը չէր դադարում

Ամսոյս 8-ի գիշերը կայսերական պալատի առաջ տեղի ունեցաւ մի երկարատեւ հրավառութիւն, ուր եւ զինւորական երաժշտական 6 խմբերը անընդհատ, սակայն հերթով նւագում էին Եւրոպական եւ Պարսկական եղանակներ բազարներն ու բոլոր տների առաջ ճրագներով եւ թանկագին կտորներով եւ բեհեզներով զարդարւած էին. գրեթէ մինչեւ լոյս փողոցների երթեւեկութիւնը չէր դադարում կառավարութեան հրամանով խումբ խումբ զինւորներ կարգ եւ խաղաղութիւնը պահելու համար պտտում էին... 9-ի գիշերը Տաճկաց դեսպանատունը մի փառաւոր խնճոյք տալով, Նահատակ Շահի յօբելեանի համար բերած հրավառութեան նիւթերով, մի սքանչելի հանդէս կատարեց որ եւ տեւեց մինչեւ գիշերւան ժամ 12-ը ուր նւագում էին նաեւ զինւորական երաժշտութիւն 10-ի գիշերը նորէն պալատի առաջ Սարզամէյդանում եւ կայսերական բանկի առաջ տեղի ունեցաւ մի փառաւոր հրախաղութիւն հիանալի պատրաստութիւն էր տեսել մանաւանդ կայսերական բանկն այս երեք գիշերւայ ընթացքում ուր բոլոր թէհրանաբնակ ժողովուրդը անխտիր եւ խառնի խուռն դուրս էր թափւում զարմանալի է որ ոչ մի անկարգութիւն կամ որեւէ խռովութիւն չծագեցաւ, ամեն ինչ խաղաղ եւ հանդարտ, որ այսպիսի մի ուրախանալի երեւոյթից, բացի այլ բաների վրայ մտածելու ժամանակ չունէր.

Կայսերական բարձր հրամանով Ն. Մ. Նաիբ-Սալթանէն (Շահի եղբայրը) նշանակւելով Քիրմանի նահանգի եւ Բելուջիստանի ընդհանուր կառավար մօտ օրերս պիտի մեկնի իւր պաշտօնին անցնելու համար.

Քիրմանի նախկին ընդհանուր կառավար Նուսրէթ Դովլէ Ֆէրմանֆէրման Շահի փեսան կայսերական առանձին հրովարտակով ընտրւեց պատերազմական նախարար:

Կայսերական բարձր հրամանով Նաիբ Սալթանայութեան (փոխ. թագաւոր) պաշտօնը յանձնւեցաւ Ն. Վ. որդի Շահ Սալթանային որի բարձր յատկութիւնների եւ արժանիքի համար մեծ գովեստով է խօսում ամբողջ քաղաքը.

Ուրախութեամբ լսում ենք, որ Շահնազի նամակը բաւական լաւ ազդեցութիւն է արել, այնպէս որ փոխանորդ հայր Այվազեանը մասնաւոր հրաւէր է կարդացել Ջուղայինի կրթասիրաց ընկերութեան եւ նոյն տեղի հոգաբարձութեանը որ ջանան Ջուղայինի դպրոցական գործերին սպասւած ընթացքը տալ ուստի ինչպէս լսում ենք, մօտ օրերումս մի ժողով պիտի ունենան տեղիս Ջուղայեցիները նախագահութեամբ Տէր Եղիայի ուր պիտի ընտրւի նախկին հոգաբարձութիւնը եւ քննւին անցած հաշիւները, ինչպէս նաեւ պիտի պատրաստւի հոգաբարձութեան մի ծրագիր ուրախալի է տեսնել կենդանութեան նշոյլներ....

Մենք այս անգամ տպագրեցինք մի ոմն Կ. Պօղոսեանի նամակը նոյնութեամբ, առանց կէտերը եւ ստորակէտներն անգամ փոփոխութեան ենթարկելու. ընթերցողը այդ խոստովանութիւնից կարող է ենթադրել թէ ինչ գրութեան մէջ պէտք է գտնւի եւ այն դպրոցը, որ դժբաղդաբար այդպիսի անկոչ օժանդակների բարեհայեցողութեան է մատնւած: այս ամենից յետոյ մենք այդ օժանդակ հոգաբարձուից հարցնում ենք. ո՞վ է ընտրել ձեզ այդ պաշտօնին ձեր խօսքով, մի ոմն ուսուցիչ ձեր ընտանեկան պատիւն է շօշափել բայց ձեզ (իբր նոյն վարժարանի օժանդակ հոգաբարձուի) վայել էր գնալ դպրոցի մէջ, աշակերտների ներկայութեամբ ձեր վիրաւորւած պատւի համար բաւականութիւն պահանջել. այն էլ այդպիսի անշնորհք ձեւով: Եթէ դուք օժանդակ հոգաբարձու էք, միթէ հոգաբարձական ժողովներ չէ՞ք ունեցել ուր բացատրութիւն պահանջէիք, եւ վերջապէս դուք (օժանդակ հոգաբարձու) կարծո՞ւմ էք թէ դպրոցը մի ատեան է ուր ամեն մի մարդ իրաւունք ունի իւր քսու անձնական հաշիւները այնտեղ մաքրելու: Բայց մենք կըրկին պէտք ենք զգում յայտնելու, որ դուք չէք մեղաւորը եւ ոչ մի ուրիշը այլ հոգաբարձութիւնը եթէ այդ դըպրոցը ունենար կանոնաւոր հոգաբարձութիւն. նա ձեզ վաղուց յանձնած կը լինէր կառավարութեան որպէսզի դատւէիք այնպէս ինչպէս հասարակաց խաղաղութիւնը խանգարող մէկը եւ դրանով էլ արգելք կը դառնար որ ապագայում ամեն մի քնից շուտ արթնացող այդ դպրոցում «օժանդակ» դիմակի տակ իրաւունք չունենար սկանդալներ սարքելու:

Ինչպէս լսում ենք Ջուղայինի ուսուցիչ Կարապետ Տէր Օհաննէսեանը. բարկանալով Աստղ-Արեւելեանի վրայ, իւր պաշտօնից հեռացել է. ժողովրդական առածն է ասում «քիառ նէ խտէր իքի գիւզ» (կոյրն ինչ կուզէ, երկու աչք). շնորհակալութիւն ենք յայտնում պարոնի բարերարութեան համար որ խնայեց խեղճ գիւղացի մանուկներին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայիս 3-ին, Վեսթմինիսթըր փալէյս հօթելում տեղի ունեցաւ անգլօ-հայկական ընկերութեան ամսավերջի ժողովը, որից յետոյ նախընթրիքի ժամանակ ժողովի նախագահ (Փարլամենթի անդամ եւ ընկերութեան քարտուղար) պ. Սթիվենսըն առաջարկեց թագուհու Չարի եւ Վեհ. Շահի առողջութեանը բաժակ դատարկել, եւ ցոյց տւեց թէ ինչպէս հայերը մինչեւ այսօր պաշտպանւած են եղել Նահատակ Շահից, եւ թէ այս օր էլ նորա յաջորդ գահակալ Վեհ. Մուզաֆֆարէդդին Շահը ի սէր իւր լուսահոգի հօր պիտի պաշտպանէ եւ հոգայ եւ իւր հպատակ հայերը:

----Լորդ Սոլիզբըրին հեռագրով յայտնել է Վեհափառ Շահին իւր Վ. հօր մահւան պատճառով, թագուհու զգացած դառը վիշտը եւ միեւնոյն ժամանակ շնորհաւորել է Ն. Կ. Բարձրութեան գահակալութիւնը.

----Հեռագրով, համակրական եւ բարեկամական բանակցութիւններ է տեղի ունեցել Ն. Կ. Բ. Մուզաֆֆէրէդդին Շահի, Չարի եւ Գերմանիոյ կայսեր մէջտեղ ուր ի մէջի այլոց Վ Շահը յայտնելով իւր եւ ժողովրդեան զգացած դառը վիշտը Նահատակ Շահի կորստեան համար, յայտնել է նաեւ թէ իւր առաջին պարտականութիւն է, իւր սիրեցեալ հօր եւ ռուսաց կայսերական ընտանիքի մէջտեղ եղած բարեկամական հարաբերութիւններն աւելի ընդարձակելով նորա կապերն աւելի ամրապընդէր երկնաժառանգ Շահի նահատակութեան լուրը, Սուլթանին այնպիսի մի սոսկալի դրութեան մէջ է դրել, որ արգիլեր է մինչեւ անգամ այդ մասին որեւէ հեռագրական լուր չտացւի տեղական լրագիրները ոչ մի լուր չտան այդ մասին եթէ ոչ պարզապէս գուժէն նորա մահը.

----Սուլթանը լսելով որ հանգուցեալ Շահին սպանողը պատկանում է Սէյիդ Ջէմալէդդինին ձեռքկալումէ որին բերելով Ըլդըզ քիոշք ե խիստ քննադատութեան ենթարկում է երբ ամբաստանութեան որեւէ փաստ չի գտնւում արձակում են նորան.

ԱՍՏՂ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Ջուղայինի. Շահնազ ստացանք ձեր վերջին նամակը քննութեան ենթարկելուց յետոյ կը հրատարակենք շարունակեցէք մեզ գրել:

Դահիրէ. Ն. Մ. Հաճեցէք նախ արմատապէս քննել խնդիրը եւ ապա կրկին գրել խմբագրութեանս.

Հրատարակիչ՝
Աստղ-Արեւելեան Ընկերութիւն
Արտօնատէր՝
Մակար Կ. Մակարեան

Ջաւա-Հայ տպարան Թեհրան.